

Vårdinsatser för vuxna missbrukare och övriga vuxna

2000

SO0202

A. Allmänna uppgifter

A.1 Ämnesområde

Socialtjänst

A.2 Statistikområde

Individ- och familjeomsorg

A.3 Statistikprodukten ingår i Sveriges officiella statistik

A.4 Beställare

Myndighet/organisation: Socialstyrelsen

Kontaktperson: Ulf Larsson

Telefon: 08-55 55 33 64

Telefax: 08-55 55 35 59

e-post: ulf.larsson@sos.se

A.5 Producent

Frivillig vård

Myndighet/organisation: Inregia AB

Kontaktperson: Birgitta Öhlund

Telefon: 08-737 25 91

Telefax: 08-737 44 60

e-post: birgitta.ohlund@inregia.se

Tvångsvård

Myndighet/organisation: Statens institutionsstyrelse

Kontaktperson: Kerstin Johansson

Telefon: 08-453 40 71

Telefax:

e-post:

A.6 Uppgiftsskyldighet

Uppgifterna samlas in med stöd av lagen (1992:89) om den officiella statistiken och förordningen (1992:1668) om den officiella statistiken.

Skyldighet att lämna uppgifter till undersökningen avseende insatser enligt lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall (LVM), gäller enligt förordning (1981:1370) om skyldighet för socialnämnderna att lämna statistiska uppgifter, senast ändrad i förordning (1995:1074) om skyldighet för socialnämnderna att lämna statistiska uppgifter.

A.7 Sekretess och regler för behandling av personuppgifter

I myndigheternas särskilda verksamhet för framställning av statistik gäller sekretess enligt 9 kap. 4 § sekretesslagen (1980:100).

Vid automatiserad behandling av personuppgifter gäller reglerna i personuppgiftslagen (1998:204) och datalagen (1973:289) för behandling som påbörjats före personuppgiftslagens ikraftträdande. På statistikområdet finns dessutom särskilda regler för personuppgiftsbehandling i lagen (1995:606) och förordningen (1995:1060) om vissa personregister för officiell statistik.

A.8 Gallringsföreskrifter

Frivillig vård: Blanketterna gallras efter ett år. Dataregistret gallras ej.
Tvångsvård: Dataregistret gallras ej.

A.9 EU-reglering

EU-reglering finns inte.

A.10 Syfte och historik

Syftet är att beskriva omfattningen av vårdinsatser för vuxna missbrukare och övriga vuxna. De frivilliga insatser som ges enligt socialtjänstlagen (SoL) 6 § består i huvudsak av bistånd som avser boende, individuellt behovsprövad öppenvård, frivillig institutionsvård och familjehemsvård. Insatser inom tvångsvård på institution enligt LVM består av ansökning, omedelbart omhändertagande och utskrivning.

Sedan statistikår 1994 har Socialstyrelsen publicerat officiell statistik om insatser till vuxna personer med missbruksproblem. Denna statistik har bestått av insatserna inom tvångsvården enligt LVM. Tidigare publicerades statistiken av Statistiska centralbyrån i Statistiska meddelanden, serie S.I. Statistiken i sin nuvarande form publiceras sedan 1998.

A.11 Statistikanvändning

Statistiken används av statliga och kommunala myndigheter för planering, utvärdering och uppföljning av verksamheten. Den ger även underlag för forskning, opinionsbildning och politisk verksamhet.

A.12 Uppläggning och genomförande

Undersökningen genomförs årligen och är en totalundersökning. När det gäller den frivilliga vården används socialtjänsten i alla Sveriges 289 kommuner som undersökningsobjekt. Uppgiftsinsamlingen handhas av Inregia AB på uppdrag av Socialstyrelsen. När det gäller tvångsvården inhämtas uppgifterna på individnivå av Statens institutionsstyrelse (SiS) och länsrätten.

A.13 Planerade förändringar i kommande undersökningar

Det har inte planerats några ändringar i kommande undersökningar.

B. Kvalitetsdeklaration

0 Inledning

Statistiken innehåller uppgifter om insatser inom socialtjänstens individ- och familjeomsorg för de två målgrupperna missbrukare och övriga vuxna i Sveriges 289 kommuner år 2000.

Insatserna för missbrukare uppdelas på frivillig vård enligt SoL och tvångsvård enligt LVM.

Insatserna för övriga vuxna finns endast i form av frivillig vård enligt SoL. I statistiken förekommer två olika mättidpunkter, den 1 november 2000 och under året 2000.

1 Innehåll

1.1 Statistiska målstorheter

Antal personer med insats enligt SoL den 1 november 2000.

Antal inskrivningar under 2000.

Antal insatser under 2000.

Antal boendedygn under 2000.

Antal vård dygn under 2000.

Antal tvångsintagna personer enligt LVM den 1 november 2000.

Antal personer med ansökan enligt LVM under 2000.

Antal ansökningar om vård enligt LVM under 2000.

Antal personer med beslut enligt LVM under 2000.

Antal länsrättsdomar enligt LVM under 2000.

Antal utskrivna personer enligt LVM under 2000.

Antal utskrivningar av vården enligt LVM under 2000.

1.1.1 Objekt och population

Frivilliga insatser:

Vuxna missbrukare och övriga vuxna personer som har varit i kontakt med kommunens socialtjänst. Vuxna missbrukare avser personer som är 21 år eller äldre och som missbrukar alkohol, narkotika, läkemedel, lösningsmedel eller kombinationer av dessa, och som får individuellt behovsprövade insatser av socialtjänsten för att avhjälpa eller lindra dessa problem.

Med övriga vuxna avses personer som är 21 år eller äldre och har psykiska eller sociala problem som inte är relaterade till missbruk, och som får individuellt behovsprövade insatser av socialtjänsten. För uppgiftsinsamlingen kontaktas kommunens socialtjänst som ansvarar för att korrekta uppgifter om missbrukare och övriga vuxna lämnas.

Tvångsvård:

Personer intagna på institution enligt lagen om vård av missbrukare i vissa fall (LVM).

1.1.2 Variabler

Frivillig vård

Från kommunerna:

Nedanstående variabler redovisas på vuxna missbrukare och övriga vuxna var för sig.

- Antal personer med bistånd som avser boende enligt SoL den 1 nov 2000, fördelat på ålder och kön.
- Antal inskrivningar i bistånd som avser boende under 2000.
- Antal boendedygn i bistånd som avser boende under 2000.
- Antal personer i individuellt behovsprövat öppenvård enligt Sol den 1 nov 2000, fördelat på ålder och kön.
- Antal insatser i individuellt behovsprövat öppenvård under 2000.
- Antal personer i frivillig institutionsvård enligt SoL den 1 nov 2000, fördelat på ålder och kön.
- Antal beviljade vård dygn i frivillig institutionsvård under 2000, fördelat på vårdgivartyp.
- Antal personer i frivillig institutionsvård någon gång under 2000.
- Antal inskrivningar i frivillig institutionsvård under 2000.
- Antal personer i familjehem enligt 6 § SoL den 1 nov 2000, fördelat på ålder och kön.
- Antal personer i familjehem enligt 27 § LVM den 1 nov 2000, fördelat på ålder och kön (endast vuxna missbrukare).
- Antal inskrivningar i familjehem under 2000.
- Antal beviljade vård dygn i familjehem under 2000.

Tvångsvård

Vid omedelbart omhändertagande: Personnummer, hemkommun, missbruksmedel, beslutsfattare, beslutsdatum, indikation, länsrättsprövning och prövningsdatum.

Vid ansökan om vård enligt LVM: Personnummer, hemkommun, missbruksmedel, ansökningsdatum, indikation, länsrättsbeslut samt beslutsdatum.

Vid tvångsvård enligt LVM på institution: Institutionens identitet, den vårdades personnummer, hemkommun, medborgarskap, missbruksmedel, datum för vårdstart och ankomst till institutionen. Vidare datum för utskrivning från institutionen, om vården skett under särskilt noggrann tillsyn, om den vårdade fått sjukhusvård under vistelsen på hemmet, om den vårdade varit avviken under vistelsen på hemmet samt uppgifter om eventuell frivillig vård direkt efter avslutad tvångsvård.

Härledda variabler: Vårdtid i antal dagar räknas fram med hjälp av datumen för vårdstart och avslutad tvångsvård med avdrag för eventuella avvikelsedagar. Medelvårdtid räknas fram med hjälp av totala antalet vårddagar under året dividerat med totala antalet avslutade vårdtillfällen under året.

Vid frivillig vård enligt SoL samt tvångsvård enligt LVM på institution: Antal personer, även tvångsvårdade enligt LVM, som var intagna på institution den 1 november 2000 fördelade på kön och åldersgrupper. Dessutom fördelning på placerande/betalande instans, medborgarskap, familjeställning samt missbruksmedel.

1.1.3 Statistiska mått

- Totalt antal under 2000.
- Totalt antal den 1 november 2000.
- Antal personer med insats per 10 000 invånare (21–64 år).
- Dygn per inskrivning.
- Genomsnittligt antal vårddygn per person.
- Genomsnittlig vårdtid (dagar).

1.1.4 Redovisningsgrupper

- Riket
- Län
- Kommun
- Kön
- Åldersgrupper (frivilliga insatser) 21–24, 25–49, 50–64, 65 eller äldre.
- Åldersgrupper (tvångsvård) 18–24, 25–29, 30–39, 40–49, 50–59, 60–64, 65 eller äldre.
- Missbruksmedel
- Insatstyp
- Vårdgivartyp
- Beslutsfattare
- Indikation vid beslut

1.1.5 Referenstider

Statistikår 2000, 1 november 2000.

1.2 Fullständighet

Statistiken beskriver endast vård och insatser av vuxna missbrukare och övriga vuxna som har varit i kontakt med kommunens socialtjänst eller varit föremål för tvångsvård enligt lagen om vård av missbrukare i vissa fall (LVM). Därmed

ingår exempelvis inte uppgifter om missbrukare som fått vård inom hälso- och sjukvården.

2 Tillförlitlighet

2.1 Tillförlitlighet totalt

Det är tredje året som uppgifter om den frivilliga missbrukarvården och om olika vårdformer för målgruppen övriga vuxna samlats in från kommunerna till den officiella statistiken. Statistiken visar fortfarande spår från övergången till en ny och förändrad statistik. Svårigheterna i datainsamlingen kvarstår efter statistikomläggningen. Variablerna och begreppsdefinitioner är fortfarande nya för flera uppgiftslämnare. Oprövade rutiner vid uppgiftslämnandet m.m. bidrar till att vissa uppgifter i statistiken är mindre tillförlitliga. De redovisade resultaten bör därför användas med försiktighet.

De uppgifter som avser tvångsvårdade missbrukare (individuuppgifter) bedöms vara av bättre kvalitet än de som avser den frivilliga vården (mängduppgifter). Samtliga datainsamlingar är totalundersökningar.

2.2 Osäkerhetskällor

Följande osäkerhetskällor kan identifieras.

- Svårigheten att bedöma om någon uppgiftslämnare har glömt att rapportera något eller några beslut.
- Uppgifter om tvångsvårdade har hämtats från det datasystem som Statens institutionsstyrelse byggt upp som stöd för sitt arbete med placering och uppföljning av personer som vårdas på institution. Detta system är helt nytt och felaktigheter kan förekomma som ännu inte upptäckts.
- Uppgifterna om den frivilliga vården har fr.o.m.1998 insamlats från kommunerna, varför fungerande rutiner för insamling och sammanställning av data saknas. Av dessa uppgifter har uppgifterna om den öppna vården insamlats för första gången till den officiella statistiken. Inom kommunen har uppgifterna hämtats från flera olika källor. Det är alltså många uppgiftslämnare med olika utbildning och erfarenhet, vilket kan leda till skilda tolkningar av variabler, definitioner m.m. I flera kommuner kommer uppgifterna från olika förvaltningar, vilket medför att de har sammanställts av personal som inte helt kan värdera rimligheten i de lämnade uppgifterna.
- Bedömningen av vilka personer som ska räknas som *vuxna missbrukare* respektive *övriga vuxna* kan variera mellan kommunerna. Personer med psykiska och sociala problem i kombination med missbruk av alkohol och/eller narkotika kan ha redovisats på olika sätt.
- I målgruppen *övriga vuxna* ingår dels de personer med psykiska eller sociala problem som fanns inom socialnämndens ansvarsområde före 1995 års psykiatrireform, dels de personer som omfattas av socialpsykiatrin som är en ny verksamhet inom socialtjänsten i och med psykiatrireformen. I en del kommuner återfinns den senare verksamheten inom vården och omsorgen om äldre och funktionshindrade, och den har då inte redovisats i denna statistik. Föreliggande statistik ger således en underskattning av de personer som får insatser inom socialtjänsten på grund av sociala eller psykiska problem. I Socialstyrelsens slutrapport från utvärderingen av 1995 års psykiatrireform Välfärd och valfrihet (1999:1) redovisas bl.a. att betydligt fler personer med psykiska funktionshinder hade kontakt med någon av socialtjänstens verksamheter under en bestämd mätvecka 1998, än de personer med sociala eller psykiska problem som redovisas i denna rapport.
- Kommunernas datasystem kan innehålla uppgifter som inte helt överensstämmer med dem som ska ingå i statistiken, men som ändå

inrapporterats.

2.2.1 Urval

Samtliga datainsamlingar är totalundersökningar.

2.2.2 Ramtäckning

Uppgift om ramtäckningsproblem saknas.

2.2.3 Mätning

Frivilligvård:

Ett 6-sidigt frågeformulär angående vuxna missbrukare respektive övriga vuxna skickas ut till Sveriges alla kommuner. De båda frågeformulären är i stort sett lika förutom att de behandlar olika målgrupper. Frågeformulärens innehåll framgår av punkt 1.1.2 Variabler. Ingen uppgift om eventuella mätfel finns.

Tvångsvård:

Uppgifter hämtas från Statens institutionsstyrelses (SiS) individbaserade datasystem. Dessutom redovisar länsrätten kvartalsvis beslut om omedelbart omhändertagande enligt LVM.

2.2.4 Svarsbortfall

Missbruk

Många kommuner har uppgivit att de har haft problem med att ta fram uppgifter till statistiken om insatser för vuxna missbrukare ur sina administrativa system. Två kommuner har inte lämnat några uppgifter överhuvudtaget. Därtill förekommer partiellt bortfall, både vad gäller delar av kommunen och i enskilda frågor. De kommuner som inte har lämnat några uppgifter eller genomgående svarat "uppgift saknas" är Härjedalen och Sotenäs. För Göteborg och för Malmö saknas uppgifter från någon stadsdel. Flera kommuner har endast besvarat ett begränsat antal frågor.

Övriga vuxna

Även när det gäller övriga vuxna har många kommuner uppgivit att de har haft problem med att ta fram statistiken ur sina administrativa system. Här är det tre kommuner som inte har lämnat några uppgifter överhuvudtaget. I flera fall finns partiellt bortfall, både vad gäller delar av kommunen och i enskilda frågor. De kommuner som inte har lämnat några uppgifter eller genomgående svarat "uppgift saknas" är Härjedalen, Sotenäs och Tierp. För Göteborg saknas enskilda uppgifter i olika frågor från två stadsdelar, och för Malmö saknas uppgifter från stadsdelsförvaltningen Centrum. I Stockholms kommun finns bortfall i enskilda frågor från sex stadsdelar. Flera kommuner har endast besvarat ett begränsat antal frågor.

För en mera utförlig beskrivning av totalt och partiellt bortfall se sidor 10 och 11 i rapporten. Här nedan finns en länk till rapporten.

<http://www.socialstyrelsen.se/Publicerat/2001/2549/2001-44-6.htm>

2.2.5 Bearbetning

Uppgift om bearbetningsfel saknas men det torde vara litet.

2.2.6 Modellantaganden

Korrigerings för bortfallet har gjorts på berörd länsnivå samt på riksnivå genom beräkning av det genomsnittliga antalet av den efterfrågade variabeln för denna kommungrupp med hänsyn till befolkningsstorleken. Bortfallet har bortfallskompletterats (ersatts med ett variabelvärde). Ett värde som har bortfall skattas genom:

$$x_i = \frac{\sum x_j}{\sum y_j} y_i$$

x_i = skattning av variabelvärde för kommun i som har bortfall.

y_i = befolkning i berörd åldersklass i kommun i som har bortfall.

x_j = variabelvärde för kommun j , i den kommungrupp där bortfallet är.

y_j = befolkning i berörd åldersklass i kommun j .

Summeringen $\sum$ innebär summering över alla kommuner i kommungruppen som inte har bortfall. I tabellerna har bortfallet markerats med .. på kommunnivå. Det bortfallskompletterade värdet ingår däremot på läns- och riksnivå.

2.3 Redovisning av osäkerhetsmått

Det redovisas inte något osäkerhetsmått

3 Aktualitet

3.1 Frekvens

Undersökningen genomförs och publiceras varje år.

3.2 Framställningstid

9 månader.

3.3 Punktlighet

Enligt publiceringsplan.

Publicerades den 28 juni 2001.

4 Jämförbarhet och sam användbarhet

4.1 Jämförbarhet över tiden

Jämförelser med tidigare statistik kan endast göras med stor försiktighet och för institutionsvården. År 1998 var första gången som frivilligstatistiken insamlades. De huvudförändringar som införts i statistiken om institutionsvården fr.o.m. 1998 och som gör jämförelser problematiska är i korthet:

- Uppgifterna om den frivilliga institutionsvården har insamlats fr.o.m. 1998 från kommunerna. Uppgifter om frivillig vård i hem för vård eller boende har för tidigare år insamlats från institutionerna.
- Tidigare inkluderade statistiken personer fr.o.m. 18 år som varit föremål för frivillig institutionsvård. Målpopulationen har nu avgränsats till att omfatta personer fr.o.m. 21 års ålder, vilket innebär att antalet vuxna missbrukare blir lägre än det hade blivit med den gamla åldersavgränsningen. Personer i åldern 18–20 år med insatser inom missbrukarvården ingår fr.o.m. 1998 års statistik i den del av socialtjänststatistiken som beskriver socialtjänstens insatser för barn och unga.
- När insatserna relateras till en viss mättdag har mättdagen ändrats från den 31 december till den 1 november.

Dessa ändringar gör det svårt att göra jämförelser med tidigare publicerad statistik.

4.2 Jämförbarhet mellan grupper

Små möjligheter till jämförelse med andra länder finns då både insamlingsförfarande och lagregleringar skiljer sig åt.

4.3 Samanvändbarhet med annan statistik

Det finns inte uppgifter över sammanvändbarhet med annan statistik.

5 Tillgänglighet och förståelighet

5.1 Spridningsformer

Publiceras i Socialstyrelsens serie Socialtjänst med beteckningen 2001:6. Dessutom finns rapporten tillgänglig på Socialstyrelsens hemsida.
<http://www.socialstyrelsen.se/Publicerat/2001/2549/2001-44-6.htm>

5.2 Presentation

Publikationen består huvudsakligen av tabeller. Dessutom finns ett inledande kapitel som beskriver bakgrund, definitioner och begrepp, kvalitet, datainsamling och resultat.

5.3 Dokumentation

Sedvanlig registerdokumentation finns och kan beställas från Socialstyrelsen

5.4 Tillgång till primärmaterial

För frivilligvården gäller att uppgifterna samlas in på aggregerad nivå. Detta gör att möjligheterna till specialbearbetningar är begränsade. Vad beträffar tvångsvården ansvarar SiS för det individbaserade dataregistret.

5.5 Upplysningstjänster

E. Angélica Porturas Arriola, Socialstyrelsen, tel: 08-55 55 36 08,
Angelica.porturas@socialstyrelsen.se

Uppdaterades: 2006-03-10